

Osud sedmihodinového díla Proso

Jára Cimrman

UMĚLECKÁ LOUPEŽ

Cimrmanova opereta Proso vznikla pod dojmem neobyčejně silného zážitku. Jednoho zářijového dne r. 1895 byl Jára Cimrman pozván svým přítelem hrabětem Ferdinandem Zeppelinem k vyhlídkovému letu novou stíhací vzducholodí Karel. Vzduchoplavci startovali ze Stuttgartu a měli namířeno do Bruselu. Avšak vlivem silného protivětru nechali brzy Stuttgart daleko před sebou a po sedmihodinovém letu na Brusel přistáli nedaleko Varšavy. Obratným přistávacím manévrem vyhnul se Zeppelin lesu a dosedl se vzducholodí na čerstvě pokosené pole, přičemž došlo k mnohonásobné perforaci jejího pláště. Naštěstí pro nás - vědomě říkám naštěstí - si Cimrman při vylézání z koše vymkl nohu, takže nemohl svému příteli pomáhat při zalepování děr ve vzducholodí, která po splasknutí zabrala prakticky celou plochu dvouhektarového strniště, a využil nucené přestávky k napsání své sedmihodinové operetní fresky Proso.

Když byl Zeppelin se správkou hotov, doplnil plyn a oba vzduchoplavci se v příznivém větru nechali unášet zpět. Přistáli ve Vídni a tam Cimrman přihlásil své nové dílo do velké mezinárodní soutěže, vypsané tam k zahájení provozu obřích ruského kola v Prátru. Záhy poté se vydal na filosofický kongres do Basileje, celou záležitost pustil z hlavy a do dalších osudů svého stěžejního operetního díla již nezasáhl. Zasahovali však jiní!

V porotě vídeňské operetní soutěže seděli totiž tito pánové: František Lehár, Johann Strauss, Oskar Nedbal, Adolf Piskáček - starší bratr známého Rudolfa Piskáčka - a maďarský statkář a hudební mecenáš Béla Kálmán, otec skladatele Imre Kálmána. Tito mužové se nepochybně domnívali, že celá soutěž bude pro ně hlaďkou záležitostí, při níž si navzájem pochválí svá vlastní díla a rozdělí se o ceny. Jak to tak chodí.

Balíček, který se před nimi jednoho deštivého jitra objevil na stole, rovnal se za těchto okolností náloži ekrazitu. Již zběžné zalistování fasciklem Cimrmanových not způsobilo mezi přítomnými paniku. Očitý svědek, korepetitor Josef Tesárek z Českých Velenic, popisuje scénu takto:

„Johann Strauss, tehdy již jedenasedmdesátiletý, přecházel nervózně po místnosti. Statkář Kálmán hryzl nehty a co chvíli opakoval temné maďarské erömlü.“

—

V překladu to je elektrárna a nám se dosud nepodařilo zjistit, proč říkal právě to. —

„V jednom okamžiku pan Lehár otevřel okno a vykřikl do ulice dvakrát rychle za sebou: Je to běs! Je to běs! Nedbal na nic... promiňte... Nedbal, na nic se neohlížeje, chtěl přede všemi roztrhat rozepsanou přede hru k Vinobraní, ale chvilky se mu ruce tak, že to nesvedl. Tu náhle vyskočil Čech Adolf Piskáček, zvedl z podlahy

balicí papír, do něhož byla předtím zásilka zabalena, pozorně ho z obou stran prohlédl a pak jej vítězoslavně hodil na stůl. Chvíle nechápavého ticha. Teprve potom

si všichni úlevou oddychli: balíček nebyl podán rekomando!“

Než vás nyní seznámím s tím, jaké měla tato zdánlivá maličkost osudné následky, dovolu mi, abych na okamžik odbočil a pohovořil o jedné záporné vlastnosti

Járy Cimrmana, která s tím souvisí.

Nedostatky velkých osobností před námi historikové většinou zatajují. Nevím,

jak vy, ale já jsem se například ve škole nikdy nedověděl – mimo jiné – že Palacký,

jinak jistě velice statečný muž, se bál zubaře. Nebo že všechna díla Aloise Jiráska z

doby jeho učitelského působení v Litomyšli jsou prokazatelně psána školním, a tedy kradeným inkoustem. A že to bylo nějakého inkoustu!

My cimrmanologové nic zatajovat nechceme. My už jsme před časem naší veřejnosti otevřeně řekli, že Jára Cimrman měl kupříkladu dosti slabou paměť. Jeho paměťový koeficient činil 0,03. Což není mnoho! To je jen o jednu setinu víc, než

má delfín.

A stejně tak nechceme tajit – a to už se vracím – že Cimrman měl jeden malý charakterový kaz. Byl to drobný škudlil. Je to až neuvěřitelné: na jedné straně dokázal vrhnout do stavby železnice z Wroclavi do Poznaň 120 miliónů zlatých plus

17 vlastních pražců, na druhé straně však, když měl poslat matce dopis odněkud z

cesty, celé noci prý přemýšlel, jak by poštu ošidil. Šel dokonce tak daleko, že plnil

obálky vodíkem, aby nemusel platit plnou váhu. Upustil od toho teprve tehdy, když

zjistil, že matka dopisy nedostává. Pochopitelně, protože se všechny na poště při

prudkém razítkování vzňaly.

Nuže, kdo zná tento rys Cimrmanova charakteru, tomu není divné, že tak důležitou zásilku, jakou byla opereta Proso, nepodal doporučeně. Nám zasvěceným se

zdá už dost na tom, že balíček vůbec frankoval.

Když tedy pánové v porotě zjistili, že mohou příjem zásilky zapřít, ztratili poslední zbytky studu. V místnosti nastal chaos. „Kdo je tu nejstarší? Kdo je tu nejstarší?“ křičel prý jedenasedmdesátiletý Strauss a tloukl o stůl svým občanským

průkazem. Korepetitor Josef Tesárek z Českých Velenic okamžitě pochopil, že se

stal svědkem historické události, a ukryt za otevřenou deskou klavírního křídla, celou scénu nám doslova zapsal. Přečtu vám alespoň úryvek z jeho zápisu:

Kálmán: Jsou zavřené dveře?

Lehár: Jsou.

Kálmán: A co ten? (Míněn korepetitor Josef Tesárek z Českých Velenic.)

Piskáček: Ten nerozumí ani slovu. Je to Čech jako poleno. (V originále: Das ist ein Holztscheche.)

Nedbal: Přátelé, netahejme se o to! Vždyť je toho tady pro všechny dost. Dejte

mi Blondýnky něžné, Jste kavalír, to vím a Sladká dívka má a s ostatním si dělejte, co chcete.

Lehár: Nechápu, co bude statkář Kálmán u těch svých krav dělat s Čardášovou princeznou. Dejte to sem.

Kálmán: Vy zvíře! (Míněn Lehár.) Mám syna Imricha. Je neduživý. Půda ho neuživí. Erömü!

Chce-li někdo najít v dějinách příklad umělecké loupeže, pak myslím nenajde

lepší.